

DOMAČIN.

DOMAČIN izhaja vsako soboto popoldne, če je ta dan praznik dan poprej ob istem času. — Naročnina za Ljubljano z dostavljanjem na dom: celoletno 3 K, polletno 1 K 50 v, četrletno 75 v; po pošti: celoletno 4 K, polletno 2 K, četrletno 1 K. — Uredništvo je na Miklošičevi cesti št. 16 v I. nadstr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu DOMAČINA. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo. — Inserati (oglasi): Trikrat razdeljena petit-vrsta pri enkratni objavi 12 v, pri vsaki nadaljnji objavi 8 v, pri dvostopni petit-vrsti v reklamnem delu stane vrsta 20 v. Cela stran 30 K, pri večkratnem objavljaju po dogovoru znaten popust. — Upravištvu je na Miklošičevi cesti št. 16 v I. nadstr.

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 4. aprila 1914.

Leto II.

Agro-Merkur pred sodiščem.

V ponedeljek, dne 30. marca t. l., se je pričela pred tukajšnjim deželnim sodiščem obravnava proti dr. Gregorju Žerjavu, Ivanu Rožmanu, Otonu Bayerju in Josipu Lenarčiču kot članom načelstva zadruga Agro-Merkur, ter Gabrijelu Kohenu kot upravniku Agro-Merkurjeve podružnice v Trstu, ki vsi ne morejo izkazati, da so omenjeno zadrugo nesreče brez njene krivde pripravile do tega, da svojim upnikom ne more popolnoma ugoditi, imenovani potem, ko so dolgovi pravo premoženje že presegali, niso takoj napovedali konkurza, temveč delali nove dolgove ter dajali plačila. — V nastopnem navajamo glavne točke obtožnice, iz katere se jasno vidi, kam pripelje brezvestno zadržno gospodarstvo in koliko gmotne škode napravi ljudem zadržno načelnštvo, ki ni kos svoji nalogi.

Zakrivilo so:

I. Dr. Gregor Žerjav, Josip Lenarčič, Ivan Rožman, Oton Bayer in Gabrijel Kohen pregrešek zoper varnost lastnine v zmislu § 486. kaz. zak., 1. in 3. odst. splošnega dela;

II. Gabrijel Kohen poleg tega še *ad 2* pregrešek po § 1. zakona z dne 25. maja 1883, št. 78. drž. zak., *ad 3* hudodelstvo nezvestobe v zmislu § 183. kaz. zak., ter se naj kaznjujejo:

A. Dr. Gregor Žerjav, Josip Lenarčič, Ivan Rožman in Oton Bayer po § 486. kaz. zak.;

B. Gabrijel Kohen po §§ 184. in 35. kaz. zak.

Razlogi.

Velik del zadrug na Kranjskem je bil do 1. 1907. včlanjen pri Zadrugi zvezi v Celju. To pa je imelo za posledico različne nedostatke, zato se je 1. 1907. ustanovila v Ljubljani Zveza slovenskih zadrug, ki naj bi služila v prvi vrsti v izravnavo medsebojnih terjatev včlanjenih zadrug, potem pa tudi izvrševala revizijo včlanjenih zadrug v zmislu zakona z dne 10. junija 1903, št. 133. drž. zak.

Zveza slovenskih zadrug je imela tudi blagovni oddelek. Ker pa zveza ni zamogla več obilno naraščajočih blagovnih poslov izvrševati, ker bi pri tem trpeli drugi posli in ker vrhutega ni po svojih pravilih smela sprejemati članom fizičnih oseb, ustanovil se je oktobra 1908 Agro-Merkur. Agro-Merkur se je ustanovil, da služi zadrugam Zveze slovenskih zadrug kot blagovna centrala, ter je imel nadalje namen, da preiskrbuje svojim članom vse potrebščine, bodisi za gospodarstvo, gospodinjstvo ali za obrt, ter svojim članom vnovečuje njih pridelke in izdelke.

Vsi nakupi in vse prodaje so se glasom § 2. statutov imeli vršiti potom Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani.

Podlistek.

Pomota.

Povest. — Slovaški spisala Ljudmila Podjavorinska.
Poslovenil Podravski.

(Dalje.)

Toda na njeno nesrečo je starešina, ki je šel z ženinom k matrikarju v sosedno občino, pozabil na rojstna lista obeh zakonskih. Predno se je ž njima vrnil, je preteklo par ur in poroka se je vršila šele proti večeru, ko se je Grajska vračala z bremenom zelja, šli so svatje uprav mimo nje. Vriskanje svatov, petje družic, neredno s tem se ujemajoča godba, so jo oglušili, toda nehoté je iskala s pogledom ženina in neveste. Ona je bila objokana in nezala, korakajoča pod zelenim vencem poleg njega. On visok in vitke rasti, je korakal resno v svoji novi tesni se prilega-joči in obšivani obleki. Vsak hip si je ogledoval svoje škornje ter si popravljal klobuk, ki mu je čepel na

kodrastih laseh. Na licu mu je igral prisiljen smeh, sicer pa je izgledal zadovoljno radi tega, da se je vse tako srečno končalo. Ko je šel mimo grajske hiše, je nemara nehoté pogledal na stran; očitno se je nečesa spomnil, toda takoj se je obrnil k nevesti in oba sta se nasmejala.

V Grajski je vzklopela jeza. Poleg vrta je stala Marka vsa blede in ni se ganila. Z roko se je oprijela plota, kakor bi stal tu radi podpore, toda na licu se ji je igral prezirljiv, malomaren smeh. V družbi se čuje šepet; svatje obrnejo svoj pogled proti njej ter jo radovedno in smejljaje se gledajo.

Mati jo prime za roko ter jo porine k durim. Le s težavo je komaj zmagovala svojo sramoto in razjarjenost; hčerkinu obnašanje pa jo je pripravilo ob poslednjo kapljico hladnokrvnosti. Navidezen mir, ki ga je mimogrede videla na hčerkinem licu, jo je razgrel.

„Nesramnica!“ je zaklicala na njo prvokrat brezobzirno, „ali res nimaš občutka, niti sramote, da se postavljaš ljudem pred oči?“

Med člani prvega načelstva Agro-Merkurja so bili: dr. Gregor Žerjav, Oton Bayer in Ivan Rožman. Predsednik je bil Josip Lenarčič. Dr. Gregor Žerjav in Ivan Rožman sta dejansko vodila posle tako Agro-Merkurja kakor tudi Zveze slovenskih zadrug, tako, da se je trdilo, da se gre tu za eno in isto zadrugo, ne pa za dve različni zadrugi.

Agro-Merkur se je pod vodstvom dr. Žerjava in Ivana Rožmana izkazal za ljubljanske trgovce kot jako neprijeten konkurent; nastalo je vsled tega med trgovci jako živahno gibanje zoper Agro-Merkurja, kar je imelo za posledico, da je Kmetiska posojilnica, katere načelnik Ivan Knez je bil tudi načelnik trgovskega gremija, ustavila Zvezi slovenskih zadrug kredit, ker se je Knez moral ozirati na pritisk trgovcev.

Dasi se je od strani Zveze odpovedal Agro-Merkurju nadaljnji kredit, sta vendar dr. Žerjav in Rožman ostala v načelstvu Zveze ter sta prej ko slej v Zvezi neomejeno gospodarila.

Vkljub temu, da je Zveza odpovedala Agro-Merkurju kredit, pa je Agro-Merkur svoje delovanje nadaljeval, in sicer še v večjem obsegu kakor poprej, tako da se je vse čudilo. Dr. Žerjav ter Rožman pa sta namigavala, da financira Agro-Merkurja neki zavod, katerega ne smeta izdati, češ, da ne bi trgovstvo tudi vplivalo na dotični zavod. Kako se je to financiranje vršilo, se bo kasneje pojasnilo.

Julija meseca 1909 se je ustanovila v Trstu podružnica Agro-Merkurja, katere upravitelj je postal Gabrijel Kohen. Kake pravice in dolžnosti je imel Kohen, se sploh ni določilo; njegov delokrog je bil torej takorekoč popolnoma nedoločen. Dr. Žerjav in Rožman pravega pojma o trgovini sploh nista imela, tudi Kohen ni imel prave trgovske izobrazbe in tako je delovanje kakor centrale tako podružnice postajalo vedno bolj zmedeno. Nakupovale so se ogromne množine blaga brez vsake kalkulacije, takorekoč v en dan in posledica tega so bile velike izgube, katere so končno privedle Agro-Merkurja do popolnega gospodarskega poloma. Dne 22. oktobra 1910 se je otvoril o premoženju Agro-Merkurja konkurz. Nedvomno pa je bil v istini Agro-Merkur že koncem leta 1909. pasiven.

Do gospodarskega propada so Agro-Merkurja privedle zlasti gorostasne kupčije z moko. Določeno

je bilo, da se sme blago, zlasti moka, katere cene vedno menjavajo, tržiti le v zmislu agenturnih kupčij ne pa na lastni račun. To se je tudi prvotno zgodilo. Dr. Žerjav pa očitno z malim dobičkom ni bil zadovoljen, hotel je v kratkem času beležiti velike uspehe, in Kohen, ki je imel bržkone precej fantastične ideje o velikih uspehih, ki bi prišli tudi njemu v korist, je bil nesrečen svetovalec dr. Žerjava. Tako je prišlo kmalo, to je v drugi polovici leta 1909., do takozvanih „propre-kupčij“, to je kupčij na lastni račun. Kohen je z dovoljenjem dr. Žerjava in Rožmana in njihovo vednostjo stopil v zvezo z „Elizabet“-molinom v Budimpešti.

Predalec bi šlo tu vse posameznosti naštevati. Iz kazenske preiskave kakor iz civilnega akta je razvidno, da se ni samo za filialko v Trstu, temveč tudi za centralo v Ljubljani naročalo moko ter da izgovor doktor Žerjava in Rožmana, da o Kohenovih sklepih sploh ničesar vedela nista, da je Kohen ravnal na svojo pest, ne more obveljati. Kohen je ravnal marveč v sporazumu zlasti z dr. Žerjavom, ki je opetovano prihajal v Trst. Agro-Merkur je koncem leta 1909. in začetkom leta 1910. naročil ogromne množine moke, ne da bi imel zadostnih in odnoso dovolj varnih odjemalcev. Odjemalci so bili večidel mali peki v Trstu. Ko je cena moke potem v letu 1910. močno padla, so ti peki večinoma iz Trsta izginili in posledica je bila, da je imel Agro-Merkur velikanske sklepe z mlinom v Budimpešti, da je bil dolžan prevzeti ogromne množine moke (kakih 150 vagonov), dočim ni imel odjemalcev. Ker Agro-Merkur ni mogel prevzeti naročene moke, je mlin seveda zahteval diferenco iz dotičnih sklepov. Glasom navedene razsodbe je bil konkurzni sklad Agro-Merkurja obsojen na plačilo 120.578 K 94 h s pripadki.

A ne samo z moko tudi v drugih ozirih so se vršile jako neugodne kupčije, nedvomno zgolj iz vzroka, ker osumljenci sploh niso bili sposobni za tako podjetje.

V Ljubljani je centrala nabavila konjaka za 20.000 K, to je tako ogromna množina, da je moral sploh vsak razsoden človek uvideti, da je ne bo mogoče iztržiti. Za ves ta konjak se je potem iztržilo v konkurzu 6000 K. — Pod imenom Zveze slovenskih zadrug je centrala naročila 150 vagonov Tomaževe

Toda ona je le molčala, oprta ob kuhinjski podboj in nekako nezavestna. Breznadejnost poslednjih dni jo je napravila nekako topo: ni razumela oštevka razjarjene matere. Materi močno odleže, ako ima nad kom razliti svojo jezo. Pa jo je tudi razlivala, da je bilo joj. Ni se zmenila za to, da jo čujejo ljudje: s poroko se je zvršilo vse; hčerkinja sramota je v resnici javna, večna, nepopravljiva.

„Imaš za kom gledati, imaš!“ jo podreza z nekim bolestnim razkošjem. „Saj si videla, kako se je ponašal, kako se smehljaj. Pa se tudi lahko, lahko! Dobil je ženo, kakor se spodobi, vrlo in pametno deklino, ki ni zapustila Boga, ni obesila čednosti na vrbo...“

„Spletla si je zal venec sebi in meni,“ jame tarnati vnovič. Zganivši se jezno, vrže zeljino perje pred duri ter izbira iz kupa zeljnate glave in jih odsekava z velikim nožem. Niti v največji žalosti ne more prebiti brez dela. „Ej, ko bi te bila vtopila v prvi kopeli! Ej, ko bi bila umrla poprej, nego sem te porodila! Ko bi on bil vsaj vreden tega, kar je doprinesla, ta gizdalin, pridanič!...“

„Jaz sem ga imela rada,“ se oglasi deklina s tihim, tresočim se glasom. Mati jo pogleda; oprta ob steno, z nelepo rdečico na licu, katero so močno kazile pege in z nekakim trdim izrazom, se ji dozdeva nakrat tuja in odurna. Kam je prišla njena hčerka, njena večno se smehljajoča, sveža rožica? Ali je mogoče, da bi to bila ona, ta spakedrana, grda ženska? Kar zgrozila se je, kakor bi jo videla sedaj prvikrat.

„Ne sramuješ se tega povedati?“ se pogrozi hčerkinji brezčutnosti, ki si jo je pojasnjevala kot veliko sramoto.

„Jaz ga tudi še sedaj imam rada,“ ponavlja kljubovalno z vzvišenim glasom.

„Ljudje božji! Ona ga še sedaj ima rada! Ko si se mu pristudila, ko te je sunil proč kakor garjevo ovco — kot — kot —“

Grešnica se je obupno zganila ter si segla proti glavi. „Molčite!“ je zaklicala grozno z izrazom fizičnega trpljenja; iz obraza in oči ji je odseval odsev neizrekljive bolesti. „Vi sami ste krivi, vi sami...“

Daljše besede so ji zamrle na ustnicah. Zagledala je grozen izraz na licu svoje matere — nekaj

žlindre, kar pomeni naravnost gorostasno kupčijo, ker je bilo od začetka jasno, da tolike množine žlindre ne bo mogoče prodati. Kupčija se je torej morala z veliko škodo stornirati. — Filaalka je kupila ogromne množine korusa, ki je ali že bila ali šele postala plesniva ter bila vsled tega od politične oblasti zaplenjena. Skladišča v Ljubljani in v Trstu so bila prenapolnjena z vsakovrstnim blagom, pregleda je bilo vsled nedostatkosti in nezadostnosti knjig malo ali skoro nobenega in tako je prišlo, da se je velik del blaga pokvaril in se je blago pri otvoritvi konkurza prodalo z veliko škodo.

Že koncem leta 1909. se je po Ljubljani govorilo, da Agro-Merkur ne stoji dobro, da ni vse v redu. Zagonetno pa je bilo, na kak način je Agro-Merkur vzdrževal promet, odnosno promet izdatno pomnožil, tako, da je njegovo delovanje ljubljanskim trgovcem postalo skrajno neprijetno.

To zagonetko je rešilo kazensko postopanje in pa civilna pravda Zveze slovenskih zadrug zoper konkurzni sklad Agro-Merkurja.

Zveza slovenskih zadrug je tožila sklad Agro-Merkurja na priznanje ogromne svote 540.094 K 44 h.

V pojasnilo te vsote je treba sledeče omeniti: Kakor že omenjeno, je Zveza dovolila Agro-Merkurju kredit do 50.000 K; ne oziraje se na mejo pa sta dr. Žerjav in Rožman izrabljala kredit v veliko večji meri.

Zaupniki narodno-napredne stranke in načelstvo Zveze slovenskih zadrug je sklenilo, da se Agro-Merkurju kredit ustavi.

Ta sklep sta dr. Žerjav in Rožman vzela na znanje, saj sta sama bila člana načelstva Zveze. Kakor rečeno, se je pa kljub temu kredit 50.000 K daleko prekoračil, kar je bilo le mogoče, ker sta Rožman in dr. Žerjav pri Zvezi ostala poslušna člana načelstva ter se drugi člani v poslovanje niso vmešavali.

Vendar se je obema šlo za to, da stvar na kak način pokrijeta, ker je bilo vendar le mogoče, da bi si kdo ogledal knjige ter prišel na sled nerednostim. V to svrhu sta se poslužila dr. Žerjav in Rožman dveh sredstev.

Dne 1. februarja 1910 se je v knjigah Zveze račun Agro-Merkurja za 100.000 K razbremenil, mesto tega

pa otvoril račun Kočevje ter obremenila posojilnica v Kočevju za 100.000 K. To se je seveda zgodilo brez dovoljenja in vednosti Kočevske posojilnice. Dr. Žerjav je bil tudi član načelnštva Kočevske posojilnice ter se je smatral radi tega opravičenim izvesti navedeno transakcijo.

Dr. Žerjav in Rožman sta se pa ponosno še pohvalila, da Agro-Merkur Zvezi skoro ničesar več ne dolguje, češ, da financira Agro-Merkurja drugi zavod, kateri pa mora ostati tajen.

V resnici pa je prej ko slej morala dajati Zveza slovenskih zadrug Agro-Merkurju sredstva za nadaljevanje prometa in le navidezno je postala Kočevska posojilnica isti tajni zavod, ki je baje Agro-Merkurja financiral.

Dne 1. februarja 1910 se je otvoril pri Zvezi slovenskih zadrug takozvani „tajni konto Agro-Merkur-Kočevje II“. O tem računu pa pri Kočevski posojilnici sploh ničesar vedeli niso.

Agro-Merkur je za plačila, katera je moral dati, naprosil Zvezo, Zveza je tudi plačala, ni pa za plačilo obremenila Agro-Merkurja, temveč Kočevsko posojilnico. V knjigah Agro-Merkurja pa je zabeležena kot upnica ne morebiti Kočevska posojilnica, temveč Zveza. Sploh se iz knjig Agro-Merkurja, čeravno so tu in tam prav površno in napačno vodene, razvidi stvarni položaj glede upnikov in višine kreditov. Vse to pa je bilo le mogoče, ker sta kakor omenjeno, doktor Žerjav in Rožman bila takorekoč neomejena gospodarja tudi pri Zvezi.

Na račun Agro-Merkur-Kočevje II so se vknjiževale le obremenilne zabeležbe, ter je ta račun narastel od 1. februarja 1910 do 20. avgusta 1910 na 346.036 kron 66 h.

Meseca julija leta 1910 pa je zapadlo tudi 25 menic za 120.000 K. Treba je bilo iskati pokritja. Da se iznebita zadrege, sta se dr. Žerjav in Rožman obrnila do posojilnice v Moravčah s prošnjo, naj Agro-Merkurju potem Zveze, koje član je bila Moravska posojilnica, dovoli kredit do 200.000 K, nasprotno pa naj bi Zveza — kakor Kočevski — dovolila Moravski kredit do 200.000 K. Da bi omenjeno posojilnico lažje pripravila do navedene transakcije, je Rožman po naročilu dr. Žerjava pisal posojilnici, da

se je zabliskalo — in v levi roki, katero je v obrambo stegnila proti njej, je začutila oster zbadljaj. Zakričala je od bolesti. Velik, oster nož je padel na tla, njena bela rama se je pobarvala s krvjo, ki je privrela iz rane in jela ji v rdečem curku teči po roki.

Prestrašena, kakor okamnena, je mati zagledala steklen hčerkin pogled; videla je, kako je zasanela omahnila, kako, zastokajoč z nečloveškim glasom, padla na tla.

Napol znorela od strahu, je mati stekla na ulico in pilec si lase, klicala ljudi na pomoč.

Tretji dan so otožni pogrebci zapuščali Grajsko hišo.

Bil je to križev pot za Grajsko, ki je bila še do nedavna ponosna v nedotakljivosti, ošabna vupanju v samo sebe. Potrta na duhu, topa na občutkih, se je vlekla za majhno krsto — tako majhno, da skoro ni bilo mogoče razumeti, da takšna neznatna vsebina zamore biti povod nesreče nekaterih življenj, sramota, breme vsega, od pamtiveka vrlega rodu...

Sreča, da je prišlo, da se je mogla zaviti v ogrtač, skriti svoje lice pred pogrebci. Zakrila si je

vse lice tako, da je komaj videla cesto. Kakor izpod zemlje ji je donelo na ušesa melanholično petje, zamolkli, prešerni glasovi zvonov, v katerih udarja njeno srce nekaj davni, bolesten, toda čist spomin. Spomin na izgubo prve zakonske ljubezni — ljubezen brez otožnosti, čiste, ne skaljene od strasti...

Na cestnem ovinku so pogrebci nakrat obstali. Proti njim je v divji naglici drdrala kočija, ki jo je poganjal pijan kočijaž. V kočiji je sedela kričeče opravljena mlada, dobro rejena ženska, na njeni strani pa je sedel razkoračen Martin Zvar. Ni utegnil še umakniti roke, ki jo je imel ovito okrog njenega života, ni utegnil spremeniti veselega izraza svojega lica, raz katerega je zrla drznost pijanca. Z enim potegljajem za vajeti ustavljen konja sta se vspejnjala pokonci, pogrebci, pohujšani s tem prizorom, so se obračali strani. Martin, ves zbežan, je snel klobuk. Samo njegova družica je brez zbežanosti, drzna in samozavestna, ogledovala krsto in črn, preprost križ, na katerem se je majal preprost venček iz bršljana, čigar zeleni trakovi so plapolali po vlažnem zraku.

(Dalje prihodnjič.)

je dr. Žerjav postal vsled ženitve „bogat možakar“ ter je naknadno dr. Žerjav napram posojilnici jamčil za znesek 200.000 K.

Dne 1. julija 1910 se je nato otvoril račun Agro-Merkur-Moravce in se je enostavno Moravska posojilnica obremenila z zneskom 120.000 K. Ta račun se naknadno ni več obremenil, temveč so se na ta način vršila le odplačila, tako, da je znašal 30. septembra 1910 71.482 K. Račun ni bil tajen, vendar za račun druge osebe niso vedele, ker se za poslovanje takorekoč nihče ni brigal.

Ogromna vsota 523.825 K 34 h kaže jasno, kako je moralo biti gospodarstvo pri Agro-Merkurju. Kajti pravo premoženje je glasom inventarnega zapisnika znašalo ob otvoritvi konkurza 112.094 K 42 h, to je naravnost neznatna protivrednost v primeru z dolgovi.

Josip Lenarčič se zagovarja s trditvijo, da je bil le častni predsednik, da je sprejel to častno predsedništvo zgolj, ker so ga zato od vseh strani prosili, češ, da bo njegovo ime jamčilo za uspeh. Zaupal je popolnoma dr. Žerjavu in Rožmanu, zlasti se je pa zanašal na dr. Žerjava, kojega so vsi hvalili za jako delavnega človeka, ter smatrali takorekoč za nekaki gospodarski ženij.

Iz korespondence Agro-Merkurja je posneti, da se vodstvo, kar se tiče odjemalcev, ni zadostno oziralo na trgovske običaje, ampak kreditiralo blago, ne da bi se o kvaliteti dotičnih odjemalcev zadosti informiralo.

Bilanca z dne 31. avgusta je prvotno izkazala 44.577 K 62 h izgube, dr. Žerjav pa je izgube znižal na 12.577 K 62 h na ta način, da je vrednost blaga kar samolastno povišal.

Režija je bila velika ter je vedno bolj naraščala. V prvih šestih mesecih od 1. julija do 31. decembra 1909 znašajo skupni stroški centrale 7383 K 85 h, v nadaljnjih devetih mesecih nad 37.000 K. Povečali so se na plačah skoro za 100 odstotkov, potni stroški za 300 odstotkov, izdatki za delavce za 1000 odstotkov.

Povečanje stroškov v letu 1910. je bila posledica velikih sklepov. Ko je morala zadruga blago prevzeti, ko še kupcev ni imela, je bilo treba blago vskladiti ter plačati veliko najemnino in voznino. Potem se je zadruga trudila blago razpečati ter v to svrhu pošiljala svoje uslužbenke na potovanje.

Iz vseh navedenih okoliščin pa je razvidno, da niso nesreče zakrivile gospodarski propad Agro-Merkurja, temveč nezmožnost voditeljev in pa nedostatek lastnih sredstev.

Iz vseh navedenih okoliščin sledi, da sta dr. Žerjav in Rožman skušala nekako z zvijačami podaljšati kredit Agro-Merkurju, zlasti je njihovo nastopanje napram Zvezi in Kočevski posojilnici skrajno nepravilno. Vendar pa se ne da trditi, da sta imela naravnost kak hudoben namen, osobito namen komu škodo napraviti. Tudi ni dognano, da sta morebiti ravnala iz dobičkaželjnosti ter bi obtožba radi goljufije tedaj ne bila osnovana.

(Prihodnjič objavimo najvažnejše iz obravnave in sodni pravorek.)

Politični pregled.

Predsednik avstrijske poslaniške zbornice dr. Sylvester se je obrnil na predsednika ogrske zbornice s prošnjo za en izvod novega ogrskega zborničn. poslovnika. Zato sklepa „Az Est“, da nemerava avstrijska vlada otiroirati nov zbornični poslovnik, ki naj bi bil sestavljen po ogrskem vzorcu.

Boji ob albanskih mejah.

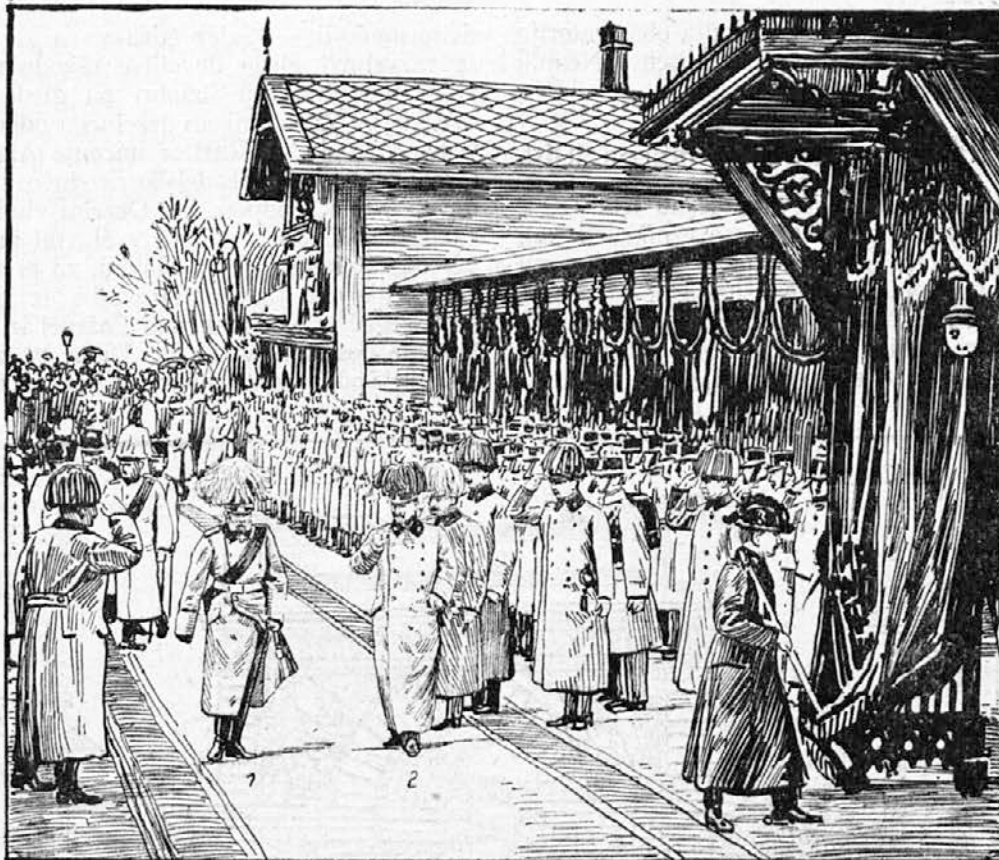
„Albanska korespondenca“ poroča, da so se sveti bataljoni pomaknili v distrikte Kolonia in Korica, ki so jih grški vojaki zapustili. Domače prebivalstvo se je proti njim obročilo, da ustavi prodiranje grških vstašev. Ahmed bej, ki poveljuje albanskim prostovoljcem v Ersekiju, je odposlal svetim bataljonom ultimatum, da naj prodiranje prekinejo, ker jih sicer napade. Ker se sveti bataljoni na to niso ozirali, jih je Ahmed bej napadel. Bil se je večeren boj. Sveti bataljoni so bili poraženi in so pobegnili. Iz Bitolja se pa poroča: Albance iz Kačika in Banje, ki so prekoračili srbsko mejo, da nakupijo živil in semen, so napadli srbski orožniki, ki so več Albancev usmrtili in ranili. Albanci so zato zelo razburjeni.

Nemiri na Angleškem.

Na Angleškem so precej hudi notranji nemiri, ki jih je povzročila znana predloga o samostojnosti Irske ali takozvana homerule. Po tej predlogi naj bi dobila Irska svoj parlament in bila proti Angleški v približno takem razmerju kakor Ogrska proti Avstriji. Na Irskem so pa katoličani in protestantje, zadnji zlasti v pokrajini Ulster. Katoličani so za samostojnost, protestantje v Ulstru proti. Ker bi bila morala biti tozadevna predloga sprejeta v parlamentu, so organizirali Ulsterčani pravcato vojno proti vladi. Vlada je določila vojaštvo, ki naj bi nastopalo proti upornim Ulsterčanom, a irski oficirji so kratkoma izjavili, da ne bodo šli v boj proti svojim rojakom in so naznanili svoj izstop iz armade. Vlada je pa kapitulirala pred oficirji in jim vrnila prošnje za odpust z zagotovilo, da jim ne bo treba v boj proti Ulsterčanom. Nekaj časa je vladalo v Ulstru in drugih delih Irske skoro vojno stanje. Dve angleški vojni ladji sta dospeli pred Dublin, in v različnih irskih garnizijah je bilo opaziti nekako mrzlično delovanje. Sir Eduard Carson, voditelj Ulsterčanov, je došel v Belfast, kjer ga je nad sto mož broječ oddelek prostovoljcev sprejel in

Ravnatelj observatorija na Vezuvu,
profesor Jožef Mercalli †.

Obiski vladarjev. Zgoraj: Cesar Franc Jožef (1) in cesar Viljem II. (2) na kolodvoru v Penzingu pri Dunaju. Spodaj: Kralj Ludovik (3) in kralj Viljem (4) v Monakovem.

slovesno spremil v mesto. V Belfastu so se nato vršila razna posvetovanja. Nekaj časa je kazalo vse, da bodo zaradi teh dogodkov demisionirali vsi angleški ministri, ali sedaj se je notranjepolitični položaj nekoliko ublažil. Tudi voditelj upornih Ulsterčanov, Carson, je odpotoval v London, da se udeleži ponedeljkove seje v parlamentu.

Tragična smrt preiskovalca Mercallija.

Profesorja Jožefa Mercallija, ravnatelja opazovalnice na Vezuvu, so našli te dni v njegovem stanovanju kot pooglenelega mrliča v postelji, ki se je vžgala vsled tega, ker se je petrolejska svetilka prekucnila. Vse kaže, da je učenjak med branjem zaspal in da je v spanju prevrnil svetilko. Profesor Mercalli

je bil pred tremi leti poklican kot vodja observatorija na Vezuvu. Preje je deloval na vseučilišču v Neaplju kot strokovnjak v potresoznanstvu.

Vhod zaveznikov v Pariz 31. marca 1814.

Osvobodilna vojska proti Napoleonu leta 1814. je bila končana šele s tem, da so zavezniki korakali s svojimi četami proti Parizu in dne 30. marca zavzeli Romainvillske in Montmartrske višine. Dne 31. marca sta vkorakala pruski kralj in ruski car na čelu svojih gard v Pariz in prebivalstvo, ki je bilo vsled vojske izmučeno, ju je z veseljem pozdravljalo.

tivno namesti. — Sklep zdravstvenega zastopa Tržič se razveljavi glede dovolitve oškodnin odbornikom, ki se udeležijo seje, odobri pa glede nagrade načelniku. — Zastopnikom deželnega odbora v zdravstvenem okrožju na Raki se imenuje Alojzij Humek v Gradišah. — Za rokodelsko razstavo v Radovljici se dovoli 500 K podpore. — Deželni vladi se predlaga razpust občinskega odbora v Slavini in nasvetuje za gerenta Štefana Fičur v Slavini, za prisednike pa Josipa Žitko in Janeza Hrovatin iz Matenje vasi, Fr. Bergoč iz Koč in Frana Poženel iz Rakitnika. — Prošnje posestnikov od Sv. Duha in iz Krškega za dovolitev podpore za modro galico se odklonijo.

V spomin na vhod zavezniških vlasti v Pariz.

Zmagonosne čete, ki so korakale dne 31. marca 1814 skozi vrata Sv. Martina v Pariz.

Obiski vladarjev.

Na svojem potovanju na Krf je nemški cesar Viljem obiskal na Dunaju svojega prijatelja-zaveznika, našega cesarja Franca Jožefa. Nemškega cesarja so na Dunaju z velikanskim navdušenjem sprejeli in naš cesar ga je najsrčneje pozdravil. Nemški cesar se je mudil na Dunaju le en dan in nato odpotoval v Benetke, kjer se je sestal z laškim kraljem. — Tudi bavarska kraljevska dvojica je dobila obisk. Virtemberška kraljevska dvojica je obiskala bavarskega kralja v Monakovem, kjer ji je vse prebivalstvo priredilo slovesen sprejem.

Tedenske novice.

(Iz seje deželnega odbora kranjskega) dne 28. marca 1914: Prvo žrebanje papirjev deželne banke kranjske se določi na 15. aprila t. l. ob 11. uri dopoldne. — Deželnim živinozdravnikom na Vrhniki se imenuje Fr. Pestotnik, ki nastopi službo 1. aprila 1915, ko zadosti vojaški dolžnosti. — Šolska babica Katarina Kvartič v deželni bolnišnici se defini-

(Odlikovan) je višji deželnosodni svetnik Anton Levec, povodom od njega naprošene vpokojitve, z redom železne krone tretjega razreda.

(Visok obisk v Postojnski jami.) Dne 28. p. m. je obiskal Postojnsko jamo pruski princ Joahim Albreht.

(Novo vojaštvo v Ljubljani.) V torek je dospel v Ljubljano 31. domobranski polk iz Moravskega in ostane v Ljubljani namesto domačega polka, ki je premeščen v Gorico.

(Zadnja dela na belokranjski železnici.) O tem poroča v uradnem listu g. dr. Ogrin: Vsa glavna dela na progi Novo mesto—Metlika—deželna meja so bila že minule jeseni dokončana. Le nekaj manj važnih del je še ostalo za izvršitev, oziroma izpopolnitev v letošnji spomladi in njim so se še pridružile poprave poškodb, ki so nastale čez zimo. Z ozirom na ta dela je v jeseni ostalo nekaj delavcev, ki so pa tekom dolge in ostre zime tudi drug za drugim odhajali. Končno je vendar odlezel sneg in zadnja dela na progi so se začela. Seveda pa ni več onega silnega vrvenja in hitenja, kakor je vladalo v letih 1912 in 1913; dela se vrše tiho in zložno in slišati

je le žvižg lokomotive, ki prevaža vlake z materijalom. Ako prideš bliže, pa vendar opaziš marno delo: delavci zasipajo pragove z gramozom, kjer se to že ni v jeseni zgodilo, tračnice se popravljajo, oziroma pritrjujejo, kjer treba, postavljajo se brzozavni drogovi, na postajnih poslopjih in njih stranskih gradbah se vrše zadnja dela: slikarska, plesarska itd., zidajo se oporni zidovi in utrjujejo visoki ilovnati nasipi itd. Kljub neugodnemu vremenu v marcu se dela bližajo svojemu koncu. Skoro gotovo se bodo prožni deli, mostovi in viadukti, po predhodnih skrbnih preizkusnih vožnjah v teku aprila končno kolavdirali in jih bo iz rok privatnih podjetnikov prevzel železniški erar, nakar se prirede poizkusne vožnje. Ko se nabavi potrebno vozovje in spravi na določena mesta ter zasedejo uradniška in poduradniška mesta, potem bo krog srede maja prišel oni svečani trenutek, ki ga Belokranjci že tako dolgo hrepenče pričakujejo: otvoritev belokranjske železnice.

(Velika parna žaga g. A. Kobija pogorela.) V Borovnici je uničil 31. marca ogenj veliko parno žago g. Antona Kobija. Zgorela je do tal. Rešiti se ni dalo ničesar, dasi so prišli borovniški ognjegašci takoj gasiti. Goreti je začelo okoli 1. ure ponoči. Škodo cenijo na okoli 40.000 K, ki pa ni pokrita z zavarovalnino.

(Požar.) Dne 1. aprila zjutraj ob pol 2. uri je nastal ogenj iz neznanega vzroka pri Mariji Kimovec v Mostah pri Komendi. Poleg dveh hiš in gospodarskih poslopjij imenovane posestnice so zgorela še hiša in vsa poslopja sosedja Janeza Plevel. Gasilno društvo iz Komende je bilo prav kmalu na pogorišču in je tam delovalo toliko časa, da je bilo pogorišče pogaseno. Poleg obeh pogorelcev je najemnik hiše izdelovalec slamnikov Janez Hribar zelo občutno prizadet. Pogorelci so bili deloma zavarovani, pa le za majhne zneske.

(Skušnje za tesarske mojstre) pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani so napravili sledeči: Za tesarskega mojstra g. Josip Rop iz Bočne, Štajersko, in g. Franc Zwick, Črešnja vas na Koroškem. Za zidarskega mojstra pa Anton Forgariini iz Vidma.

(Nesreče.) Te dni je sekal na domačem tnalu drva 16letni posestnikov sin Matevž Sodar iz Vrat. Med delom mu je po nesreči odletel kos lesa v levo oko in ga težko poškodoval. — Te dni je podiral drevesa v nekem gozdu pri Loki 28letni posestnikov sin Janez Mrak. Pri delu je padlo nenadoma deblo na fanta in ga je močno poškodovalo na desni roki in na desni strani prs. — V Retju pri Trbovljah je padel dne 24. p. m. triletni sinček nekega tamošnjega železniškega uslužbenca v nestreženem trenutku z okna drugega nadstropja in zadobil smrtnonevarne poškodbe.

(Potres v Metliki.) Dne 29. marca zjutraj ob 2. uri 2 minuti je bil v Metliki precej močan potresni sunek, ki je trajal približno 4 sekunde. Škode ni napravil, vendar je spravil ljudi iz postelje. Ljudje iz okolice so tudi čutili potres. Potres je spremljalo bobnenje.

(Umrli) je v Ilirski Bistrici na Notranjskem gospod Andrej Uršič, posestnik in gostilničar, v starosti 53 let. Vrlemu možu bodi časten spomin!

(Ogenj.) Dne 29. marca ob pol 9. zvečer je začelo goreti pri posestnici Heleni Plevnik v Šmartnem št. 26. Zgorela sta pod in hlev ter ima posestnica ogromno škodo. Baje ni nič zavarovana.

(Žrtev pijančevanja.) Te dni so našli ljudje na poti iz cerkve domov 54letnega prevžitkarja Domna Gašpersiča iz Kota mrtvega v nekem tamošnjem jarku. Gašpersič, ki je bil hud alkoholik, se ga je prejšnji dan v neki tamošnji gostilni tako navlekel, da je v pijanosti padel v jarek, kjer je obležal. Dognalo se je, da je Gašpersič umrl na zastrupljenju z alkoholom.

Razne stvari po svetu.

(Zaloigra.) Iz Novega Jorka poročajo: V gozdu v Polandu so našli truplo dvajsetletne učiteljice Lidije Beecer. Učiteljica je bila nastavljena na neki tukajšnji šoli. Med njenimi učenci je bil tudi 17letni Evgen Gianin, ki je bil zaljubljen v mlado, lepo učiteljico, da so ga morali končno izključiti iz šole. Gianina so aretirali.

(Najvišja hiša na svetu.) Seveda bodo to najvišjo hišo zgradili v New Yorku, kjer so visoke hiše nekaka specialiteta. To velikansko hišo bodo zgradili na vogalu Broadway in osme ceste. Visoka bo 273 metrov in bo imela 51 nadstropij. Ogrodje hiše bo iz jekla, stavba pa bo zgrajena v gotičnem slogu. V tej palači bo imela svoje prostore „Vseameriška asociacija“. Na strehi bo stal velikanski kip, ki bo predstavljal to asociacijo. Zgradba je proračunjena na 62.500.000 frankov, najbrže bodo pa proračun prekoračili.

(Bomba v cerkvi.) V londonski cerkvi sv. Janeza Evangelista je te dni eksplodirala bomba. Vsled eksplozije sta se zdrobili dve prekrasni, dragoceni, slikani okni, ki datirata še iz 16. stoletja. Eksplozija je bila tako huda, da je vrglo eno izmed cerkvenih klopi petnajst metrov daleč. K sreči ni bil nihče tisti čas v cerkvi.

(Nezgod a.) Iz Beljaka poročajo: Dne 26. p. m. so našli pod skalno steno pri apnenici barona Gersheima nekega neznanca ubitega. Pri njem niso našli nobenih dokumentov. Najbrže je izgrešil pot ter padel čez skalo.

(Samomor.) Iz Velikovca poročajo: Gostilničar Franc Rozman se je obesil. Ker je preveč pil, so bili v rodbini vedni prepiri. Zapustil je vdovo in štiri majhne otroke.

(V Ameriko) so se te dni hoteli izseliti ter se izogniti vojaški dolžnosti 18letni Manderič Božo, 18letni Niko Novakovič, 20letni Božo Krajnovič, vsi iz Vrebacka, občina Medak, ter 19letni Janko Hrnjak iz Sošice na Hrvaškem, pa jih je policija na kolodvoru ustavila, potem pa odgonskim potom odpravila nazaj v njihove domovne občine.

(Povodnji in viharji.) Vsled večdnega dežja je izstopila na Ogrskem Donava pri vaseh Baranyos in Borcsa. Okoli 10.000 orlov zemlje je pod vodo. Promet na državni železnici med Pečuhom in Batašchem in na nekaterih slovaških železnicah je ustavljen. V Sobotici se je več hiš podrlo. Pri Mohaču je vihar odnesel več mlinov.

(Dvoboj s tragičnim izidom.) Iz Ljubnega poročajo: 28. marca zjutraj se je vršil blizu Brneka ob Muri dvoboj med dvema visokošolcema iz Ljubnega. Okoli devetih zjutraj so pripeljali 31letnega slušatelja tukajšnje rudarske visoke šole pl. Karpinskega s strelno rano v glavi v tukajšnjo bolnišnico. Ob enajstih je umrl. Njegov nasprotnik Kazimir Wicherkiewicz in vsi sekundantje so izginili iz Ljubnega. Vzrok dvoboja je bil prepir pri igri.

(Štedljivi kralj.) Med vsemi vladarji se brezdvomno odlikuje angleški kralj vsled priprostitih in malih svojih zahtev. Tako je natančen in štedljiv, da ne trpi v sobah preprog in da hodniki ne smejo biti zakurjeni. Živi skoro popolnoma vegetarijansko in ima veliko antipatijo do francoske kuhinje. Tudi francoska vina ne smejo biti na njegovi mizi. V Windzorju stanujejo princezinje v stranskem delu gradu. In če hočejo priti k svojim roditeljem, morajo iti čez dvorišče. Še bolj štedljiva je pa kraljica. Obležena je vedno le v črno svilo. Dnevni red je natančno predpisan. Natančno ob osmih zjutraj gre kraljevska rodbina v kapelico, ki se nahaja v gradu, k službi božji, ki traja eno uro. Nato se sprehaja po parku. Ko se vrnejo iz parka, gre vsakdo po svojem delu. Ženske se bavijo skoraj edinole z ročnimi deli. Zvečer čita kralj časopise ali pa tudi iz sv. pisma. Tuintam igrajo tudi karte, toda nikdar ne za denar. Če plešejo, tedaj plešejo vedno le narodne pleske. Ko se približa ura spanja, tedaj poljubi kralj otroke na čelo. Princezinje pa poljubijo materi roko, na kar gre vsak v svojo spalnico. Kakor se vidi, ni prav prijetno in zabavno življenje angleških princezinj.

Dansko in naše mlekarstvo.

Mnogo se v zadnjem času piše o danskem maslu, ki se v veliki množini uvaža v Avstrijo, Nemčijo, Anglijo, Švico in druge dežele. Pri veliki množini danskega masla nas bi moralo biti skoro sram, da sami nikamor naprej ne moremo. Ta zadeva danskega masla me je zanimala in začel sem bolj natančno opazovati, odkod imajo Danci tako množino mleka, da morejo celo Evropo z njim preplaviti.

Leta 1910. so izvozili Danci 82,5 milijona *kg* na Angleško, 2,3 mil. *kg* na Nemško in 750.000 *kg* v Avstrijo. Skupno so izvozili leta 1910. 88,5 mil. *kg*. Lani je znašal skupni izvoz do 100 mil. *kg* masla, za kar je treba najmanj 2500 mil. *kg* mleka, če računamo za 1 *kg* masla 25 litrov mleka. Danske krave nimajo tolstega mleka. Nadalje izvozijo smetane na leto 8 do 12 mil. *kg*. Smetane se izvozi posebno veliko v Nemčijo, ker je za uvoz masla določena visoka carina, smetana je pa prosta. Sedaj delajo z dansko smetano maslo na Nemškem, kar se kljub dragi vožnji dobro izplača. Seveda se rabi smetana tudi za kavo, takozvani „obers“ je ta smetana. Računajmo povprečno deset milijonov kilogramov smetane, ki je šla na tuje, za kar se zopet porabi 100 milijonov litrov mleka. Izvozili so pa v istem letu tudi 250.000 *kg* sira in 500.000 *kg* kaseina, za kar so zopet porabili okoli 7 mil. litrov mleka. Zraven izvažata Danska še pravega mleka okoli 50 mil. *kg*. Če vse to seštejemo, vidimo, da je Danska izvozila mlečnih izdelkov do 2627 mil. litrov mleka. Ker ima vsa Danska 500.000 krav, bi od vsake krave povprečno izvozili 5254 litrov mleka. Prav gotovo pa nima na Danskem vsaka krava povprečno 5254 litrov mleka na leto.

Računimo potem še, da imajo Danci jako radi sveže mleko. Skoraj pol litra ga smem računati na vsako osebo. Povzijejo kakor severni narodi sploh jako veliko toščke. Dokazano je, da pride na vsakega Danca povprečno 13 *kg* masla na leto. Danci sami čutijo, da se število njihovih krav in množina izvršenega masla ne ujema z resničnimi razmerami. Trdijo torej, da se na Danskem uživa skoro izključno ponarejeno maslo — margarin. Med 13 *kg* na Danskem zavžitega masla je le 1 *kg* pravega masla, drugo večinoma loj in druge snovi. Toda, kdor je pokusil pravo maslo in margarin,

ve, kakšen je razloček med obema. Še misliti ne moremo, da bi Danci po mestih kupovali ničvreden fabrikat, ker imajo najboljši izdelek doma. Nadalje se porabi več sto milijonov litrov mleka za rejo mlade živine. Brez mleka jim pasma hitro opeša. Če to povzamemo, nam bo jasno, da vse danske krave skupaj ne dajo polovico tega mleka, kakor bi ga morale dati po teh podatkih. Kako naj si torej to uganko razlagamo?

Rešitev je priprosta. Danska je ob morju. Sibirija in Ruska imata veliko živine in izvažata vedno več masla. Danske ladje prepeljejo to maslo na Dansko, kjer se spravi v ledenice in danske oblike in posode ter gre kakor najboljšo dansko maslo po svetu. Nekaj je gotovo pristnega danskega masla, kar pride pod tem imenom na trg, toda velika večina je tujega izvora.

Odkod potem oni fini okus, odkod trpežnost? Pred leti smo imeli na razstavi masla zraven domačih izdelkov tudi dansko maslo, katero so dobili od najboljših trvdke na Dunaju. Vsi veščaki so priznali, da je bilo naše maslo boljšega okusa. — Komaj pet let je, ko so časopisi na Dunaju pisali, da za Dunajčane ni dansko maslo, ker ni istega okusa, kakor fino domače maslo. Dansko maslo se ne more meriti z moravskim iz boljših mlekarne.

Sedaj dobijo na Dunaju vsak teden po več vagonov danskega masla, ki ima višjo ceno, kakor najboljšo domačo, razen prav malih izjem. Odkod pač ta čudni pojav? Dobro domače maslo zastaja, dansko po imenu, v resnici pa rusko in sibirsko, ki je brez dvoma slabše napravljeno kakor naše, se lahko za visoko ceno proda? Še nikdar ni nihče trdil, da so ruske mlekarne boljše kakor naše.

Ko je bila pri nas huda suša, je masla v Avstriji res manjkalo. Vzeli so ga tam, kjer so ga mogli dobiti. Dansko maslo je imelo takrat nižje cene kakor domače. Tako si je tuje maslo našlo pot v naše kraje in naše trge. Kupčija tega masla je bila v rokah pravih trgovcev, ki so z reklamo, s hvalo po časopisih hvalili svoje blago in seveda tudi svojo kupčijo. Avstrijski kmetje pa do danes tega ne znajo, ker menijo v svoji kratkovidnosti, da se dobro blago samo hvali.

Dunajčani so se počasi dali prepričati, da je dansko-rusko-sibirsko maslo res najboljšo. Sedaj gre to slepilo vedno naprej, drug drugega prepričujejo. V trgovini se vpraša za najboljšim blagom, trgovec mu da najdražje — dansko maslo. Domače mlekarne so pa v težavah, ker masla prodati ne morejo. Ta kupčija pod napačno trdko je res goljufiva in za avstrijske kmete pogubna. Odpravila bi se pa jako lahko z visoko carino. Masla sedaj zadosti doma proizvajamo. Gotovo so avstrijske mlekarne boljše kakor sirske. Kdor hoče imeti posebne delikatese, naj plača trikrat večjo carino. Avstrija nima od danske prav nobenega dobička.

Ne pozabimo še nevarnosti, ki nam na jugu preti. Primorje je naravni trg za naše mlečne izdelke. V zadnjem času se gospodarstvo na Laškem zelo hitro razvija. Zdaj imajo Lah popolnoma prost uvoz mleka in uvoz masla in smetane proti nizki carini. Če se to ne uredi, bodo naše mlekarne vedno na slabšem. Mi nimamo dovolj razvite živinoreje, da damo vsem primorskim mestom potrebne mlečne izdelke. Lah pa silijo k nam, ker tam mleka posebno ne marajo.

Ali smo pa sposobni po sedanjem razvoju za kaj tacega? Gotovo smo, le nekatere napake, katere je prinesel hitri razvoj mlekarne, bo treba odpraviti.